

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

СИНЕГУБА Петра Сергійовича

**на тему: «ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ
КАПІТАЛОМ БІЗНЕС-СПІЛЬНОТИ В УМОВАХ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ»,**

поданої на здобуття ступеня

доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

За сучасних умов, в яких опинилась економіка України, а це війна, наслідки пандемій, геоекономічні зрушення, питання розвитку економіки України стає не тільки актуальним а і вже і невід'ємним аспектом розбудови країни. Забезпечити цю розбудову може тільки реальний сектор економіки, а це підприємства і бізнес України. Але, форс-мажорні обставини, особливо – війна, вкрай змінили інституційні умови ведення бізнесу. Бізнесу і підприємцям стало вкрай важко вести бізнес, виникло багато проблем і не тільки економічного профілю. Для вирішення цих проблем, бізнес почав об'єднуватись, активно почали створюватись та активізували діяльність нові форми кооперації, такі як бізнес-спільноти. Об'єднання бізнесу вже за рік війни показало свою ефективність. Почали створюватись не тільки внутрішньоукраїнські бізнес-спільноти, а вже і міжнародні, мета яких полягала не тільки у економічному розвитку, а і у сфері захисту і підтримки країни, волонтерства, підтримки армії України. Бізнес почав виконувати місію соціальної відповідальності, що за умов незалежності України є вкрай позитивним явищем. Все це також поставило нову економічну проблему, проблему оцінки інтелектуального капіталу таких бізнес-спільнот. Пошуки шляхів вирішення даної проблеми, а саме оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільнот в умовах дигіталізації наведено у дисертації Синегуба П.С.

Варто також зазначити і те, що подібних досліджень на теренах України практично немає, що свідчить про певну унікальність даного дослідження з позиції аналогів. Можна зазначити, що дане дослідження має ознаки новаторського, оригінального та найсучаснішого. Все це підтверджує актуальність та своєчасність даного наукового дослідження.

Дисертаційна робота Синегуба П.С. виконана в рамках науково-дослідницького плану Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вона відноситься до наукової теми «Стратегія розвитку складних соціально-економічних систем в новій економіці» (номер державної реєстрації 0122U201632, 2022-2023 р.). В цьому контексті, дисертант обґрунтував, що в економіці знань ключовим і інтегруючим фактором виробництва, стосовно підприємства, є корпоративний людський капітал, що є системою затребуваних, цінних

корпоративних знань, цілеспрямовано використовуваних даною організацією для відтворення економічних благ.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність, новизна та академічна доброчесність

Детальний аналіз дисертаційної роботи та академічних висновків Синегуба П.С. підтверджує комплексність та глибину його наукових результатів. Положення, які автор розкриває у своєму дисертаційному дослідженні, включаючи висновки, повністю відображаються в його наукових роботах.

Робота характеризується системністю, глибиною дослідження, логікою викладення матеріалу та аналізом причинно-наслідкових зв'язків. Зміст дисертації Синегуба П.С. повністю та послідовно розкриває обрану тему дисертаційного дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що в ній чітко сформульовану актуальність теми, мету, наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт і предмет дослідження чітко визначені, що дало змогу автору отримати обґрунтовані наукою результати. Слід підкреслити теоретичну обґрунтованість, комплексність, самостійність основних положень та висновків дисертації та чітке формулювання власної позиції автором. Достовірність і обґрунтованість теоретико-методичних положень, висновків і пропозицій, висвітлених у дисертації, підтверджується також комплексністю використання методичних підходів, зокрема, діалектичного й історико логічного методів, аналізу і синтезу, системно-структурного аналізу економічних процесів та явищ, методів кількісного й якісного порівнянь, експертних оцінок, економіко-математичного моделювання тощо.

Автором опубліковано, 13 наукових публікацій з теми дослідження, з них: 1 стаття у науковому виданні категорії «А» (проіндексовано Scopus), 1 стаття у журналі інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 5 статей у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України, 6 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій.

Достовірність та обґрунтованість положень дисертаційної роботи, висновків і пропозицій автора підтверджується апробаціями на науково-практичних конференціях, а також публікаціями результатів проведеного дослідження у виданнях.

Наукові висновки, представлені у дисертаційному дослідженні «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації» є достатньо науково обґрунтованими, базуються на основі положень практичної цінності системи управління якістю, що підкріплено багатьма джерелами інформації.

Представлені у дисертації висновки та рекомендації підтверджені відповідними документами, що засвідчують їх практичні значущість. Отже, наукові засади дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації, що представлені у роботі «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації» мають високий ступінь обґрунтованості та достовірності.

Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено є посилання на відповідні джерела інформації та дотримання усіх норм законодавства про авторське право.

Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Наукові постулати та рекомендації, що наведені у дисертаційному дослідженні мають високий ступінь обґрунтованості та доказову базу. Всебічний підхід щодо системної організації та наповненості дисертаційного дослідження дозволив ефективно реалізувати визначені завдання в рамках поставленої цілі. До найбільш значущих результатів дослідження, які мають наукову новизну, варто віднести:

вперше

– запропоновано виокремити категорію «штучний інтелект» (п.3.1., с. 156) в системі загальноприйнятих класифікаційних ознак категорії «інтелектуальний капітал», що дасть змогу визначати вплив штучного інтелекту на загальний рівень інтелектуального капіталу економічних систем та враховувати вплив сучасних диджитал технологій в економіці знань. З врахуванням цього розроблено методичний підхід, модель та гібридну нейро-нечітку систему оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти «Board», яка враховує кількісні та якісні фактори впливу одночасно та дозволяє робити оцінку інтелектуального капіталу бізнес-спільноти лінгвістично (п. 3.2., с. 157). Розроблено економічний механізм гнучкої моделі управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти «Board», як проєкт цифрової трансформації економіки, складовою якого є гібридна нейро-нечітка система (п. 3.3., с. 180).

удосконалено:

– теоретичні положення встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей складових інтелектуального капіталу в розрізі розвитку економічної науки, що дозволило знайти синергетичний підхід до вивчення сутності інтелектуального капіталу, який є надзвичайно цінним, особливо в умовах дигіталізації економіки, індустріалізації 4.0 (п. 1.1., с. 41). Крім того, удосконалено схему руху перетворень інтелектуального капіталу на основі можливостей використання доходу для збільшення інтелектуального капіталу в кругообігу капіталу організації або бізнес-спільноти (п. 1.1., с. 47);

- понятійно-категоріальне поле теорії економіки в частині уточнення дефініції «бізнес-спільнота» (п. 1.2., с. 52). Під бізнес-спільнотою пропонується розуміти міжсекторальне об'єднання представників малого і середнього підприємництва, крупного бізнесу щодо захисту свої прав і законних інтересів, пов'язаних зі здійсненням підприємницької та бізнес діяльності, ефективних комунікацій один з одним та з державними органами щодо створення сприятливих умов для ведення бізнесу в Україні та за її межами, забезпечення доступу до новітніх технологій, консультацій та інших професійних послуг, які управляються своїми членами і не мають на меті одержання прибутку. Встановлено, що головною метою бізнес-спільноти є вироблення і поширення новітніх знань та технологій у бізнес діяльності, встановлення зв'язків між суб'єктами бізнесу (членами бізнес-спільноти) для досягнення економічної вигоди кожного з них;
- методичний підхід до оцінки ефективності управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти як проєкту цифрової трансформації економіки. Встановлено, що загальний рівень інтелектуального капіталу бізнес-спільноти напряму залежить від рівня знань та компетенцій як керівництва, так і менторів та учасників спільноти (п. 2.3., с. 125). Крім того, з'ясовано, що ефективність управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти «Board» на момент дослідження його стану визначалося суб'єктивно на основі каскадної моделі та виключно на оцінці показників економіко-фінансової діяльності учасників спільноти до і після проходження певних тренінгів та навчань (п. 2.3., с. 134). Даний підхід не дає змогу забезпечити високий рівень ефективності оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти, менторів та її учасників. Доведено доцільність використання гнучкої моделі управління процесом оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти, яка дає можливість проводити оцінку у форматі більш м'яких і суб'єктивних характеристик. Для реалізації гнучкої моделі управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти виокремлено функцію самонавчання. З цієї позиції, бізнес-спільнота – це організація, що самонавчається, в якій сформований і функціонує інноваційний людський капітал, який, у свою чергу, є системою інноваційних знань, що забезпечують стійкий потік корпоративних когнітивних інновацій (п. 2.3., с. 131);
- класифікацію елементів інтелектуального капіталу у системі управління знаннями саморегульованої бізнес-спільноти, яку доцільно розглядати за такими рівнями: ментальному; ціннісно-культурному; інституційному; на рівні соціального капіталу; управлінсько-організаційному; маркетинговому; поведінково-імітаційному (п. 2.3., с. 176). Визначено, що як і будь-яка система управління, організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом складається з двох підсистем: керуючої та керованої, які знаходяться у діалектичному взаємозв'язку. Керована підсистема представлена інтелектуальним капіталом та його функціями. Структура та зміст керуючої системи, яка є основою механізму управління інтелектуальним капіталом бізнес-

спільноти реалізується розробленою гібридною нейро-нечіткою системою.

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методичні положення про економічну доцільність виокремлення категорії «саморегульована бізнес-спільнота» під яким будемо розуміти сукупність організацій, що вступають один з одним у довгострокові відносини кооперації, спрямовані на постійне вдосконалення продукції, власних виробничих і управлінських процесів, і що володіють можливістю встановлення формалізованих правил регулювання власної діяльності (п. 1.2., с. 55). Саморегульована бізнес-спільнота – це економічна організація, в якій організовано та здійснюється спільний (корпоративний) пізнавальний процес з метою постійного якісного оновлення корпоративного людського капіталу (інтелектуального капіталу) як природного джерела безлічі (когнітивних, знанієвих, продуктових) інновацій (п. 2.3, с. 132);
- науково-методичний підхід до оцінювання інтелектуального капіталу в умовах впровадження диджитал технологій на основі застосування сучасних методів економіко-математичного моделювання та штучного інтелекту. Запропоновано формалізований понятійний апарат у галузі гнучкого управління проектами цифрової трансформації економіки, що відрізняється урахуванням специфіки ітеративно-інкрементальних процесів створення цифрових продуктів, що дозволяє ввести загальну термінологічну базу для розробки та подальшого застосування інструментів підтримки прийняття рішень (п. 3.3., с. 142). Обґрунтовано науково-методичний підхід до прийняття рішень, що відрізняється можливістю гібридного застосування економіко-математичних методів, що дозволяє отримати ефективну комбінацію інструментальних методів різних класів для вирішення задачі оцінки та управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти;
- концептуальні підходи до розвитку механізмів оцінки інтелектуального капіталу в економіці знань, в рамках яких здійснюється комплексний аналіз як внутрішніх так і зовнішніх показників оцінки інтелектуального капіталу. Обґрунтовано, що в економіці знань ключовим і інтегруючим фактором виробництва, стосовно підприємства, є корпоративний людський капітал (п. 2.1., 86-89), що є системою затребуваних, цінних корпоративних знань, цілеспрямовано використовуваних даною організацією для відтворення економічних благ. Це означає, що дослідження сучасної організації в економіці знань є, по суті, дослідження специфіки та якості її людського капіталу як системної цілісності. Доведено можливість застосування штучного інтелекту як специфічної складової інтелектуального капіталу в системі взаємодії категорій інноваційного та інтелектуального потенціалу, що дасть змогу значно розширити уявлення про фактори виробництва та інформаційні послуги в економіці знань, що узгоджується з проаналізованими аналітичними показниками оцінки інтелектуального капіталу України за внутрішніми та міжнародними критеріями

і індексами;

- уточнено відмінність між категоріями «економічна спільнота» та «бізнес-спільнота» (п. 2.2., с. 104). Встановлено, що «економічна спільнота» охоплює всіх тих, хто є суб'єктом економічних відносин у масштабах всієї економіки, а категорія «бізнес-спільнота» є відображенням об'єктивного феномену економічних реалій, що мають місце в умовах ринку, – сукупності господарюючих суб'єктів (які мають свої специфічні інтереси, цілі, ідеї самореалізації), сфери активності, яких – «підприємництво від індивідуального бізнесу до діяльності гігантських корпорацій». Також визначено відмінність бізнес-спільноти від бізнес-асоціації. Під бізнес-асоціаціями розуміється добровільне об'єднання людей на основі загального інтересу задля досягнення спільної мети (п. 2.2., с. 106);
- наукові підходи до ідентифікації складових інтелектуального капіталу в економіці знань, що обумовлює необхідність якісної оцінки людського капіталу сучасними диджитал технологіями. Аналіз розглянутих моделей оцінки інтелектуального капіталу дозволив зробити висновок, що більшість існуючих методів мають проблеми з ідентифікацією якісних показників та їх переведення в кількісні. Вирішення цієї проблеми можливо за допомогою сучасних диджитал технологій, які дозволяють використовувати кількісні, якісні і навіть суб'єктивні оцінки. Встановлено міжкатегоріальні взаємозв'язки інтелектуального капіталу, які доповнені термінологічними конструкціями «інституціоналізовані надбання» та «людські надбання» що дало змогу врахувати економічну специфіку змісту інтелектуального капіталу в економіці знань (п. 3.1., с. 153). Підтверджено, що необхідною технологією управління знаннями та інтелектуальним капіталом компанії, бізнес-спільноти є навчання через все життя, що дає можливість забезпечити конкурентні переваги у економічній діяльності.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується їх застосуванням у діяльності державних установ, у діяльності підприємств та навчальному процесі, зокрема: у діяльності «Бізнес-спільноти Борд»; у діяльності «Група компаній Адвантер»; у навчальному процесі КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»; у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове та прикладне значення одержаних автором результатів, необхідно вказати на певні дискусійні положення, до яких належить:

1. В цілому погоджуючись з запропонованою автором періодизацію теоретичних та емпірико-прикладних підходів щодо становлення категорії інтелектуального капіталу (п. 1.1., табл. 1.1, с. 30 та табл. 1.2, с. 38) зазначимо, що на сучасному етапі 20-тих років XXI ст. слід було б більше акцентувати

- увагу на процесах діджиталізації процесів розрахунку інтелектуального капіталу, розширити перелік науковців з досліджень в даній сфері;
2. Досліджена автором схема руху та перетворень інтелектуального капіталу (рис. 1.5., с. 47) коректно відображає цей процес у стандартних (загальних) умовах, але за форс-мажорних обставин, таких як війна, не пояснено, чи буде ця схема руху така ж ефективна?
 3. Розкриваючи систему управління інтелектуальним процесом оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти "Board" (рис. 2.20, ст. 134), запропонований перехід від каскадної до гнучкої моделі, але не у повній мірі наведено розрахунок ефективності переходу від однієї моделі до іншої?
 4. Заслуговує на увагу авторська розробка щодо вдосконалення складових інтелектуального капіталу, та додання до загальноприйнятої класифікації категорії «штучний інтелект» (рис. 3.2., с. 156). У даному випадку доцільно було більш детально описати, що мається на увазі під даною категорійною ознакою (методи, протоколи, функції, складові, особливості). У даному випадку автор вводить цю ознаку як загальну, але розширення класифікації категорії «штучний інтелект» значно більше дало б уявлення про саму сутність запропонованого підходу.
 5. Можна підкреслити те, що здобувачем розроблена унікальна гібридна нейро-нечітка система оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти "Board" (п. 3.2. ст. 157). Дана система побудована засобами теорії нечітких множин і розроблена коректно та відповідно до загально прийнятих та доведених положень, обмежень і форм. Здобувач зазначив, що налагодження даної моделі може бути зроблено методами теорії генетичних алгоритмів або інших методів не обґрунтовуючи саме на яких підставах зроблені дані висновки? Також слід було більш детально описати саме підхід до налагодження даної моделі, для забезпечення більш високої верифікації отриманих результатів.

Водночас, вищенаведені зауваження та недоліки загалом не впливають на позитивне враження від дисертаційної роботи та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Синегуба П.С.

Загальний висновок

На підставі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, анотацій та наукових публікацій Синегуба Петра Сергійовича можна зробити висновок, що дисертація на тему «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах діджиталізації» за змістом і структурою є завершеною, логічно побудованою, самостійною. Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеній меті та поставленому науковому завданню. Положення та результати дисертаційної роботи опубліковані у наукових вітчизняних та зарубіжних виданнях, апробовані на науково-практичних конференціях. В дисертаційній роботі отримано нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності виконують

конкретне наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності «Економіка».

Дисертаційна робота на тему «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації» відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44, від 12.01.2022, а її автор – Синегуб Петро Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

проректор з наукової роботи,
Вінницького національного технічного
університету, доктор економічних наук,
професор

06.10.2023

Ірина ЄПФАНОВА